

MEDITATSIOONID ESIMESEST FILOSOOFIAST*

Katkendid

René Descartes

Tõlkinud Marju Lepajõe

TEINE MEDITATSIOON

Inimvaimu loomusest: et ta on tuntum¹ kui keha

Sattusin eilse meditatsiooni peale² sedavõrd suurtesse kahtlustesse, et ma ei suuda neid enam unustada, ometi ei näe ka, kuidas neile lahendust leida; otsekui oleksin ootamatult langenud sügavasse veekeerisesse ja nii segaduses, et ei suuda jalga põhja panna ega mitte ka pinnale välja ujuda. Üritan siiski ja püüan uuesti minna sama teed mis eilegi – seega jättes kõrvale kõik, mis vähimalgi määral kahelda laseb, täpselt nii, nagu oleksin teada saanud, [1642] et see on üldse vale; ja lähen edasi, seni kui jõuan mingi kindla teadmiseni, või siis kindla teadmise asemel vähemalt selleni, et mingit kindlat teadmist ei ole. Archimedes ei otsinud midagi muud kui üksnes punkti, mis oleks püsiv ja liikumatu, selleks et liigutada paigast kogu maad; tuleb loota midagi niisama suuri, kui leiaksin kasvõi midagi vähimalgi määral kindlat ja kõigutamatut.

Niisiis eeldan, et kõik, mida ma näen, on võlts; usun, et mitte miski sellest, mida valelik mälu esile toob, pole kunagi eksisteerinud: meeli ei ole mul üldse; keha, kuju, ulatus, liikumine ja koht on kimmärid. Mis siis tõeks jääb? Võib-olla üksnes see, et mitte miski pole kindlalt teada.

Ent kust ma tean, et kõigest äsja loendatust pole olemas midagi erinevat, mille puhul mingit võimalust kahelda ei ole? Kas pole olemas kedagi Jumalat – või ükskõik mis muu nimi talle anda – kes saadab minu sisse³ needsamad mõtted? Aga miks ma peaksin seda arvama. kui võiksin ehk isegi olla nende mõtete autor? Kas pole ma siis vähemasti ise miski? Aga ma ju ütlesin just äsja, et mul pole mingeid meeli ega mingit keha. Ometi takerdun siinkohal: sest mis sellest tuleneb? Kas olen nii seotud keha ja meelte külge, et ma ilma nendeta olemas olla ei saa? Ent ma olen ennast veennud, et maailmas üldse midagi ei ole, ei taevast, ei maad, ei vaime [mentes], ei kehi; kas järelikult ei ole ka mind olemas? Vastupidi, kindlasti ma olin, kui ennast veensin⁴. Ent on keegi pettur ülimalt võimas, ülimalt kaval, kes mind alati sihikindlalt eksitab. Seega olen kahtlemata olemas ka mina, kui ta eksitab mind; ja eksitagu palju tahab, ta ei saavuta siiski iialgi, et ma oleksin eimiski, niikaua kuni ma mõtlen, et ma miski olen. Niisiis, olles kõike järele kaalunud küllaldaselt ja enamgi veel, tuleb lõpuks jõuda otsusele, et see, mida ütlesin: mina olen, mina eksisteerin, on paratamatult tõde, kui ma seda iganes sõnas väljendan või vaimuga haaran.

Comment [L1]: Siin on autor avanud oma meetodi uurimisülesande täitmiseks – järjekindel kahtlemine kõiges, milles võimalik. Meetodit teades on argumente lihtsam otsida.

Comment [L2]: Siin oli uurimisülesanne

Comment [L3]: Siin korratakse meetod veelikord üle

Comment [L4]: Üritatakse äärmusliku kahtluse abil jõuda olukorrani, kus miski pole kindel, miski pole teada

Comment [L5]: ARGUMENT: põhiväide kehtib, kuna kõige äärmuslikum kahtlus ei suutnud seda kõigutada.

Comment [L6]: Sama ARGUMENTI ümbersõnastus. See argument on intuiitiivne, kuid samas mitte privaatne – iga lugeja võib selle mõttekäigu kaasa teha ja proovida, kas on võimalik enda olemasolus kahelda.

Comment [L7]: Siin oli põhiväide, nagu eelnevalt leidsime

* Tõlgitud Renati Des Cartes. *Méditationes De Prima Philosophia, In quibus Dei existentia, & animae humanae à corpore distinctio, demonstrantur. Meditationes II, VI. (Oeuvres de Descartes. Publ. Par Ch. Adam & P. Tannery. Vol. VII Paris: Léopold Cerf, 1904; p. 23-34, 71-90).*

¹ Descartes'i autoriseeritud prantsuse tõlkes (1647 Louis Charles d'Albert): *est plus aisé à connaître* "kergemini tunnetatav". Siin ja edaspidi tõlkija märkused.

² Eelnev, esimene meditatsioon käesolevas teoses, pealkirjastatud: "Sellest, milles on võimalik kahelda".

³ Prantsuse versioon: "...saadab minu vaimusse".

⁴ Prantsuse versioon: "...või üldse millestki mõtlesin".

Aga ma ei mõista veel piisavalt, kes see mina on, kes minuna on juba paratamatult olemas; ja järgnevalt tuleb hoiduda, et ma [1643] juhuslikust hooletusest midagi muud iseeneseks ei peaks, ega eksiks niimoodi kõrvale sellestki tunnetusest, mida pürin kinnitama kõige kindlamaks ja evidentsemaks teadmiseks. Mistõttu keskendun praegu sellele, milleks ma varem uskusin ennast olevat, enne kui tulin praeguste mõtete peale. Sellest lähtudes jätan seejärel kõrvale kõik, mille eeltoodud põhjused kasvõi vähimalgi määral ebakindlaks teevad, nõnda et lõpuks jääks alles üksnes täpselt see, mis on kindel ja kõigutamatu.

Kelleks ma ennast niisiis seni pidasin? Teadagi inimeseks. Ent mis on inimene? Kas ütelda: mõistusega loom [*animal rationale*]? Ei, sest seda tuleks küsida, mis on “loom”, ja mis on “mõistusega”, ja nii satuksin ühe küsimuse juurest mitme ja keerukama ette; ja mul pole ka enam nii palju aega, et tahta seda seesuguste peensuste peale raisata. Vaid pööraksin siin tähelepanu pigem sellele, mis iseenesest ja loomupärasel teel mu mõtlemisele end pakkus iga kord, kui uurisin, mis ma olen. Esiteks märkasid mõistagi, et mul on nägu, sõrmed, käed ja terve liikmete masinavärk, mis on nähtav ka laibal ja mida ma tähistasin nimetusega “keha”. Peale selle märkasid, et ma toitun, kõnnin, aistin ja mõtlen – need tegevused omistasid küll hinge. Aga mis hing on, seda ma kas ei uurinud või kujutlesin millegi peenena, nagu tuul või tuli või eeter, mis on laiali levinud mu tihkematesse osadesse. Seevastu keha kohta mul kahtlusi polnud; arvasin, et tean täpselt ta loomust ja kui ma ehk oleksin proovinud kirjeldada, millisenä ma teda vaimuga haarasin, siis oleksin selgitanud nii: ma mõistan keha all kõike, mida saab mingi kujuga piiritleda, kohaga ümbritseda; mis täidab ruumi nii, et see välistab temast kõik teised kehad; mida saab tajuda puudutuse, nägemise, kuulmise, maitsmise või haistmise, ja samuti liigutada paljudel viisidel, mitte küll ise, aga seda võib teha kes tahes teine, kes teda puudutab – nimelt olin arvamusel, et keha loomusesse ei kuulu mingil juhul see, et tal on jõudu iseennast liigutada, samuti aistida või mõelda. Tõepoolest, olin hoopis üllatunud, kui mõnedes kehtes selliseid võimeid leiti.

Aga mis siis, kui ma nüüd eeldan, et keegi pettur, ülimalt võimas ja – kui on lubatud nii öelda – pahatahtlik, on näinud [1644] vaeva ja eksitanud mind kõiges, nii nagu on suutnud? Kas ma võin siis kinnitada, et mul üldse midagi on sellest kõigest, mida ma äsja ütlesin keha loomusesse kuuluvat? Uurin, mõtlen, kaalutlen – midagi ei selgu; väsin ära ühe ja sama tarbetust kordamisest. Aga kuidas on sellega, mida omistasid hinge? Toitumise või kõndimisega? Kui mul keha enam ei ole, siis pole ka need midagi muud kui väljamõeldised. Aistimine? Ka see ei sünni ju ilma kehata, ja vägagi sageli olen unes näinud end midagi aistivat, ja pärast taibanud, et ma seda aistinud pole. Mõtlemine? Leitud: see on mõtlemine⁵. üksnes seda pole võimalik minust ära rebida. Mina olen, mina eksisteerin; see on kindlalt teada. Aga kui kaua? Küllap niikaua kui mõtlen; võib ju juhtumisi ka sündida, et kui katkestaksin mõtlemise täiesti, siis lakkaksin üldse olemast. Nüüd ei tunnista ma midagi muud kui ainult seda, mis on paratamatult tõde; niisiis olen rangelt võttes üksnes mõtlev asi [*res cogitans*]⁶, s.t vaim, hing, intellekt või aru – sõnad, mille tähendust ma varem ei teadnud. Ent olen tõene asi ja tõeliselt eksisteeriv; aga mis laadi asi? Juba ütlesin: mõtlev.

Comment [L8]: Eelnevalt vaadeldud ARGUMENTI täpsustus – just mõtlemine, erinevalt kehalisusest tagab minu olemasolu

Comment [L9]: Põhiväite ülekordamine

⁵ Descartes läheb infinitiivilt *cogitare* üle verbaalsubstantiivile *cogitatio*.

⁶ Diskussioonis Gassendiga tõlgendas Descartes seda lauseosa järgmiselt: “...olen üksnes rangelt võttes mõtlev asi”.